

12. Експерти порахували, які фрукти є лідерами українського експорту // Аграрний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ab.org.ua/>.
13. Ukraine Live stock and Products Annual Report // USDA Foreign Agricultural Service. – Electronic data. – 2014. – UP1427. – P. 14. – Mode of access: http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Livestock%20and%20Products%20Annual_Kiev_Ukraine_9-4-2014.pdf.
14. Лупенко Ю. Продукції тваринництва буде вироблено на 4% менше, ніж торік / Ю. Лупенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/1367-4-.html>.
15. Україна істотно скоротила імпорт м'яса і збільшила його експорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/agro/1031870-ukrajina-istотно-skorotila-import-myasa-i-zbilshila-yogo-eksport.html>.
16. Ukraine Livestock and Products Update // USDA Foreign Agricultural Service. – Electronic data. – 2015. – UP1511. – P. 10. – Mode of access: http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Livestock%20and%20Products%20Update_Kiev_Ukraine_3-6-2015.pdf.
17. Карачина Н.П. Функціонування галузі сільськогосподарського машинобудування України та потенціал її розвитку / Н.П. Карачина, А.В. Вітюк, І.В. Гребеньок // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 1. – С. 16–20.
18. Про Бюро Президії національної академії аграрних наук України з питання «Економічні проблеми, стан і перспективи формування та відтворення основних засобів у сільському господарстві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://new.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/12051.2.026.pdf.
19. Статистичний збірник «Україна – 2014» // Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Павленко О. Дорожня карта реформ агросектора / О. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/uk/pressroom?nid=17767>.
21. Станиціна В.В. Аналіз чинників, що впливають на енергоспоживання у хімічній промисловості при виробництві добрив / В.В. Станиціна // Пробл. заг. енергетики. – 2014. – № 2. – С. 27–34.
22. Кернасюк Ю. Ринок мінеральних добрив в Україні: стан і перспективи / Ю.Кернасюк // Агробізнес сьогодні. – 2014. – № 5. – С. 14–16.
23. Україна скоротила виробництво азотних добрив на 15,5% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-skorotila-virobnictvo-azotnih-dobriv-na-155>.
24. Словник термінів ринкової економіки / Під заг. ред. проф. В.І. Науменка. – К. : Глобус, 1996. – 288 с.
25. Точилін В.О., Гуменюк К.В., Загорська Т.П. та ін. Розвиток секторів і товарних ринків України / [В.О. Точилін, К.В. Гуменюк, Т.П. Загорська та ін.] ; ред. В.О. Точилін ; НАН України. Інститут економічного прогнозування. – К., 2001. – 398 с.
26. Елеваторні потужності України вимагають модернізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rivnist.in.ua/news/2014/08/22/6068>.
27. Павленко О. Як відновити річкову логістику / О. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/uk/pressroom?nid=16907>.
28. Крюківський завод в січні 2015 р. зменшив випуск вантажних вагонів на 83% – до 8 одиниць [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/kyukovskiy-zavod-v-yanvare-2015-g-umenshil-vypusk-gruzovyh-13022015210500>.
29. Кількість бірж // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
30. Головачова О.С. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку України / О.С. Головачова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 178–183.
31. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинених країнах світу / І. Власова // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 1. – С. 36–46.

УДК 339.9.012

Мусієць Т.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Оглобля Я.О.

*аспірант кафедри міжнародних фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

РЕГУЛЯТИВНІ ІНІЦІАТИВИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Досліджено роль та вплив транснаціональних банків країн ЄС у світі та посилення їхнього регулювання в умовах глобальної фінансової нестабільності. Узагальнено основні тенденції та концептуальні зрушення у регулюванні діяльності ТНБ у країнах ЄС та наголошується необхідність подальших розробок у цій сфері з огляду на нарощення кризових явищ та дисбалансів на сучасному етапі розвитку світової економіки.

Ключові слова: транснаціональний банк, регулювання банку, фінансово-економічна криза, банківський сектор ЄС.

Мусиет Т.В., Оглобля Я.О. РЕГУЛЯТИВНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В БАНКОВСКОЙ СФЕРЕ

Исследованы роль и влияние транснациональных банков стран ЕС в мире и усиление их регулирования в условиях глобальной финансовой нестабильности. Обобщены основные тенденции и концептуальные сдвиги в регулировании деятельности ТНБ в странах ЕС. Подчеркивается необходимость дальнейших разработок в этой сфере с учетом наращивания кризисных явлений и дисбалансов на текущем этапе развития мировой экономики.

Ключевые слова: транснациональный банк, регулирование банка, финансово-экономический кризис, банковский сектор ЕС.

Musiyets T.V., Ogloblia Y.O. REGULATIVE INITIATIVES OF THE COUNTRIES OF THE EU IN BANKING SPHERE

The article is devoted to the research of the role and influence of the transnational banks of the countries of the EU in the world and enhancement of their regulation under global financial instability. In addition, the authors examined key tendencies and conceptual shifts in the TNBs regulation in the countries of the EU. The necessity of further researches in this sphere taking into consideration the accumulation of crisis phenomena on the modern stage of development is stressed in the article.

Keywords: transnational bank, banking regulation, financial-economic crisis, banking sector of the EU.

Постановка проблеми. Сучасна глобальна фінансова криза виявила серйозні проблеми у принципах фінансового регулювання на рівні окремих фінансових інститутів, національних економік та світової фінансової системи в цілому. Криза продемонструвала, що національні та наднаціональні органи регулювання і нагляду виявилися не в змозі запобігти системним ризикам, та підкреслила взаємозалежність між економіками всіх держав – членів ЄС, а також між економікою ЄС та іншими світовими економіками. Докризові правила і структури виявилися недієздатними, а нескоординовані дії держав-членів у відповідь на банкрутство банків значно посилили зв'язок між банками і суверенним боргом, що призвело до тривожної фрагментації єдиного ринку кредитування і фінансування ЄС. Саме тому на сучасному етапі розвитку виникає гостра необхідність у переосмисленні впливу ТНБ у країнах ЄС на останню світову фінансово-економічну кризу, дослідженні основних регулятивних трендів та ініціатив країн ЄС у банківській галузі, а також у визначенні ключових заходів у регулювання банківського сектору ЄС як складової частини системи міжнародного банківництва в умовах глобальної фінансової нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження ролі ТНБ країн ЄС на глобальну фінансову систему, їхнього зв'язку зі світовою фінансово-економічною кризою 2007–2010 рр. та особливостями системи регулювання банківського сектору ЄС займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Серед представників зарубіжної наукової думки вагомим місцем посідають Шхлідбах Ян, Вільямс Джілес, Лорен Франсуа, науковці з Європейської комісії, Європейської банківської організації та Федерації банків Франції. Розробки в цій галузі проводяться й провідними вітчизняними вченими, а саме Балдич Н., Гойванюк М.П., Іваній К.О., Калніченко Л.Л., Рудік Н.Д., Сисоевою Л.Ю., Цигановим С. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Напрацювання цих вчених мають велике теоретичне та практичне значення задля досягнення таких цілей, як вироблення механізмів ефективного регулювання транснаціональних банків на національному рівні, забезпечення дотримання країнами єдиних стандартів у галузі банківської діяльності,

вироблення наукового підґрунтя для створення умов, що будуть перешкоджати транскордонному ефекту передачі шокових явищ між країнами та навіть регіонами світу. Ці дослідження створюють підґрунтя для подальших розвідок в даному напрямі, а їхній дискусійний характер та неоднозначність визначають актуальність систематизації досліджень регулювання діяльності банківських установ у країнах ЄС відповідно до сучасних викликів світового економічного розвитку.

Мета статті полягає у науково-теоретичному дослідженні регулятивних ініціатив країн ЄС у банківській сфері в умовах глобальної фінансової нестабільності. Для досягнення поставленої мети були сформульовані наступні задачі:

1) визначити вплив ТНБ ЄС на світову фінансову стабільність в цілому та останню світову фінансово-економічну кризу зокрема;

2) дослідити існуючі та перспективні органи банківської системи ЄС, які займаються регулюванням банківської діяльності, та виокремити заходи цих органів в контексті посилення регулювання та контролю за ТНБ у ЄС;

3) визначити заходи посилення ефективного банківського регулювання у Німеччині, Франції та Великобританії та їхній вплив на концептуальні зрушення у розвитку міжнародного банківського регулювання у світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порядком банків країн Європейського Союзу мав вирішальне значення для порятунку світової фінансової стабільності та гарантування безпеки ринку банківських послуг у світі у 2007–2010 рр. Хоча на сьогоднішній день у світі й нараховується близько 25 тис. комерційних банків, проте фінансову значимість мають 500 найбільших ТНБ. У світових масштабах останніми роками відбувається фінансова транснаціональна консолідація, яка призвела до виокремлення приблизно 20 ТНБ, які мають найпотужнішу ресурсну базу та домінують на світовому ринку фінансових послуг. Серед 50 ТНБ у світі, за даними SNL Financial, за рейтингом обсягу активів майже половина ТНБ (21 банк) – це банки країн ЄС, а саме HSBC Holdings, Credit Agricole Group, BNP Paribas, Deutsche Bank, Barclays PLC, Royal Bank of Scotland Group, Societe Generale тощо. У рейтингу 20 най-

Таблиця 1

Топ-20 ТНБ країн ЄС за обсягом ринкової капіталізації, березень 2015 р.

№	ТНБ	Обсяг капіталізації, млрд. дол. США	№	ТНБ	Обсяг капіталізації, млрд. дол. США
1	HSBC Holdings (Великобританія)	165,02	11	Allied Irish Banks (Ірландія)	57,07
2	Banco Santander (Іспанія)	106,37	12	Nordea Bank (Швеція)	51,09
3	Lloyds Banking Group (Великобританія)	85,43	13	Deutsche Bank (Німеччина)	48,5
4	BNP Paribas (Франція)	75,80	14	Credit Suisse Group (Швейцарія)	43,37
5	UBS (Швейцарія)	73,72	15	Standard Chartered (Великобританія)	41,08
6	Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (Іспанія)	64,89	16	UniCredit (Італія)	40,68
7	Barclays (Великобританія)	63,27	17	Societe Generale (Франція)	39,36
8	Royal Bank of Scotland Group (Великобританія)	59,89	18	Credit Agricole (Франція)	38,6
9	ING Group (Нідерланди)	58,72	19	Svenska Handelsbanken (Швеція)	31,44
10	Intesa Sanpaolo (Італія)	58,24	20	Svenska Handelsbanken (Швеція)	29,36

Джерело: [14]

більших банків Європейського Союзу у 2015 р. за обсягами ринкової капіталізації лідирує ТНБ Сполученого Королівства – HSBC Holdings, обсяги капіталізації якого станом на березень 2015 р. склали 165,02 млрд. дол. США (151,34 млрд. євро). Загальна ж сума ринкової капіталізації 20 найбільших банків Європи склала 1,1 трлн. євро, що складає приблизно 40% від загального обсягу ринкової капіталізації 50 найбільших ТНБ світу (табл. 1) [14].

За прогнозами кількості найбільших банків світу (за показниками капіталу), у 2020 та 2030 рр. Європа займе друге місце після Азії за лідерством – 285 та 270 банків Європи відповідно потраплять у рейтинг найбільших банків світу [5, с. 79]. Такий стрімкий розвиток та поширення у світі ТНБ з Європи не був справою одного чи двох років. Формування європейської банківської системи являло собою процес, який був нерозривно пов'язаний із формуванням самого Європейського Союзу. Завдання, які стояли перед ЄС, особливо у сфері створення єдиного європейського ринку капіталу, вимагали необхідності вдосконалення банківського регулювання та нагляду, наслідком чого стала уніфікація банківського законодавства країн – членів ЄС. Створення єдиного ринку банківських послуг у ЄС стало можливим на принципах, які були встановлені первинним правом ЄС:

1) принцип гармонізації банківського законодавства ЄС шляхом створення директив ЄС, що регулюють банківську діяльність;

2) принцип єдиної банківської ліцензії заснований на доктрині взаємного визнання;

3) принцип взаємовизнання національних систем пруденційного нагляду за банківською діяльністю. Даний принцип створює рівні можливості для банків, які були засновані в країнах ЄС;

4) принцип здійснення нагляду державою заснування [3, с. 30–32].

Особливою структурою в банківській системі ЄС є Європейський центральний банк (ЄЦБ), який наділений статусом юридичної особи та має найбільш широку правоздатність у кожній із держав – членів ЄС ЄЦБ [3, с. 36]. Європейська система центральних банків (ЄСЦБ) не наділена статусом юридичної особи. Вона здійснює моніторинг і оцінку фінансової стабільності в межах всього ЄС, дає рекомендації щодо розробки та перегляду регуляторних і наглядових вимог до фінансових установ та сприяє співробітництву між центральними банками та наглядовими органами з питань, що становлять взаємний інтерес (наприклад, нагляд за платіжною системою, забезпечення фінансової стабільності) [10, с. 168–169].

Світова фінансова криза початку 2007 – 2008 рр. багато в чому сприяла зміні світогляду регуляторів фінансового ринку щодо можливості фінансової системи самостійно, без державного втручання опиратись кризовим явищем та відновлюватись після них. На початку 2011 р. влада ЄС впровадила в життя реформу системи фінансового нагляду в країні – запрацювали чотири нові пан-європейські регуляторні органи – три нових наднаціональних регуляторні органи та консультативно-аналітичний орган, а саме:

- Європейське управління з цінних паперів та ринків;

- Європейська організація зі страхування та пенсійного забезпечення;

- Європейське банківське управління, що забезпечує стабільність фінансової системи, прозорість ринків і фінансових продуктів та захист вкладників і інвесторів [1, с. 152];

- Європейська рада по фінансовим ризикам (*European Systemic Risk Board, ESRB*) [10, с. 166].

У сукупності ці чотири органи сьогодні складають Європейську систему фінансового нагляду, а на базі ЄЦБ створюється єдиний наглядовий механізм (*single supervisory mechanism*), під контролем якого має знаходитися близько 200 крупних банків країн Єврозони. Повноваження будуть поширюватися на банки, чиї активи перевищують 30 млрд. євро або дорівнюють 20% об'єму ВВП їх країн. При цьому три найкрупніші банки у кожній країні – члені системи підпадають під обов'язковий нагляд. Таке посилення контролю пов'язане з тим, що фінансово-економічна криза виразно підкреслила взаємозалежність між економіками всіх держав – членів ЄС, а також між економікою ЄС та іншими світовими економіками. Напередодні поширення Європейським континентом фінансово-економічної кризи у 2008 р. в ЄС функціонувало 27 різноманітних систем регулювання банківської діяльності, заснованих переважно на національних правилах і рятувальних заходах, хоча на той час вже був створений певний мінімальний набір відповідних європейських правил та координаційних механізмів. Однак докризові правила і структури виявилися нездатними належним чином відреагувати на фінансову кризу, особливо її системний характер (наприклад, у ЄС не існувало жодних інструментів боротьби з банкрутством великих ТНБ). Незлагоджені дії країн – членів ЄС, які мали бути спрямовані на врегулювання банкрутства банків, дуже сильно послабили зв'язок між банками і сувереним боргом, що спричинило тривожну фрагментацію єдиного ринку кредитування і фінансування ЄС. Ця фрагментація стала особливо руйнівною у межах зони євро, де послаблення трансмісійного механізму грошово-кредитної політики і обмеження фінансування перешкоджають ефективному кредитуванню реального сектора економіки та економічному зростанню в цілому [7].

Створення єдиного наглядового органу – це перший і важливий крок до створення «Європейського банківського союзу» – спільноти, яка контролюватиме політику усіх банків Єврозони, що є важливою частиною антикризового плану європейських країн, та розбудови повноцінного економічного та монетарного союзу.

В умовах перманентних кризових тенденцій у світовій економіці, які зачіпають та безпосередньо впливають на ТНБ, що функціонують на території ЄС та за його межами, варто виділити ряд важливих трендів у реформах стосовно регулювання ТНБ, прийнятих за останні п'ять років з урахуванням викликів сьогодення.

Серед основних регуляторних ініціатив ЄС та їхніх основних трендів у банківській сфері варто виділити ключові:

1) *зменшення вірогідності шоків:*

а) вищі вимоги до капіталу – як у кількісному, так і якісному значеннях;

б) підвищення мінімальних стандартів ліквідності;

в) покращення прозорості;

г) наявність «умовного капіталу»;

д) створення антициклічного буферу капіталу;

е) макропруденційний нагляд за ризиками в межах усієї банківської системи;

2) *зведення до мінімуму потенційних побічних ефектів зі сторони інституцій, які знаходяться під регулятивним впливом:*

а) покращення прозорості, особливо в рамках ринкової інфраструктури;

- б) створення фондів акумулювання коштів;
- в) заходи щодо оздоровлення та вирішення проблем (концепції планів по виходу з кризи);
- г) реформування схем гарантування депозитів;
- 3) не сприятливі, але потрібні банківським установам ініціативи:
 - а) обмеження розмірів банків;
 - б) обмеження щодо максимального коефіцієнту фінансового левериджу;
 - в) «ренаціоналізація» філій міжнародних банків;
 - г) обмеження у розмірах компенсацій;
 - д) заборона проп-трейдингу;
 - е) структурні реформи для поділу «універсальних» банків [13, с. 7].

Досягнення зазначених вище цілей вже відбуваються у країнах ЄС за допомогою наступних ініціатив та заходів регулятивного впливу:

а) прийняття у 2013 р. Директиви вимог до капіталу IV (*Capital Requirements Directive IV*), яка відображає положення Базелю II та Базелю III та складається з пруденційних правил для банків ЄС. Ця директива складається з директиви вимог капіталу (2013/36/EU), яка має імплементуватися через національне законодавство; регулювання вимог капіталу (575/2013), яке на пряму застосовується до банків у межах ЄС;

б) пропозиції Європейської комісії щодо вирішення проблеми «занадто великих банків» регулятивними органами ЄС, зокрема Європейською комісією, 2014 р. (*Too big to fail – TBTF*): структурні зміни передбачають зменшення ризику нестабільності, скорочуючи ризик банків стати TBTF, а саме – заборона займатися спекулятивною діяльністю (наприклад, приватною торгівлею за рахунок власних коштів компанії) та вимога відокремлення певних форм торгівлі (ринкової торгівлі) від тої частини банку, яка приймає депозити, за умови, що ця торгівля банку перевищує певний ліміт [15];

в) створення Єдиного гармонізованого зводу правил для банків ЄС у 2009 р. (*Single Rulebook*): мета такого кроку – уніфікувати імплементацію Базелю III у всіх державах – членах ЄС, що дасть змогу закрити регулятивні прогалини та буде слугувати загальною метою функціонування єдиного ринку за рахунок використання однакових визначень регулятивних показників та методологій задля обчислення ключових вимог [16];

г) запуск програми оцінки якості активів (*Asset quality review*) у 2014 р.: оцінювання 128 банків проводить ЄЦБ та за його результатами надає список банків, які підпадають під реабілітацію. Це має стимулювати незалежні рейтингові агентства уточнювати свої рейтинги аби не втратити репутацію;

д) використання процедури bail-in: починаючи з 2016 р. участь держав у спасінні банків буде лімітованою. Bail-in – це модель порятунку банків кіпрського типу. У першу чергу надати кошти та погодитися з перетворенням їх у капітал мають акціонери, потім кредитори за облігаціями (субординовані та старші) та утримувачі великих вкладів на суму вище за 100 тис. євро. Вклади до 100 тис. євро будуть гарантовані державою. Така міра пов'язана з вжитими заходами державної підтримки в країнах ЄС, які потребували збільшення державних ресурсів та бюджетних витрат для відновлення фінансової стабільності в банківській системі. У тих країнах, де бюджетні ресурси використовувалися для проведення всіх дозволенних законодавством заходів підтримки банків, а саме в Ірландії, Ісландії, Великобританії, частка валових витрат країни зросла і становила відповідно 40,7%,

44,2% і 8,8% бюджетних коштів по відношенню ВВП країни. Розвинуті країни використовували як непрямі інструменти монетарного характеру, так і прямі механізми рефінансування банків (Додаток І) [8, с. 25]. Найбільші з рекапіталізованих банківських установ країн ЄС, де зафіксовані системні банківські кризи, представлені у таблиці 2;

Таблиця 2

Найбільші банки ЄС, які отримали державну допомогу протягом 2008–2012 рр.

Країна	Банки Європи
Австрія	Kommunalkredit Austria, Volksbanken, Hypo Group Alpe Adria
Бельгія	Fortis, KBS, Dexia
Великобританія	Lloyds TSB, Royal Bank of Scotland, Northern Rock
Ірландія	Anglo Irish Bank, Bank of Ireland, Allied Irish Banks
Ісландія	Landsbanki, Islandsbanki, інші ощадні банки
Люксембург	Fortis, Dexia
Нідерланди	Fortis, ING Group, SNS Bank
Німеччина	Hypo Real Estate, IKB, KfW

Джерело: [8, с. 26]

е) проведення широкомасштабних стрес-тестувань (*EU-wide Stress Tests*), починаючи з 2009 р., задля забезпечення стабільного функціонування фінансових систем та єдності фінансових ринків у ЄС.

У 2011 р. для банків країн ЄС, які було протестовано на стрес, встановили відношення капіталу першого порядку до активів, зважених на ризик, на рівні 9%, що вище, аніж вимагається за Базелем III [11, с. 5].

У 2014 р. 130 банківських установ з країн зони євро та з країн, які не є членами зони євро, було перевірено. 25 банків не пройшли тест. Найбільша кількість проблемних банків, виявлених при тестуванні, знаходиться в Італії – дев'ять з 21 банку провалили тест, на другому та третьому місцях – Греція та Кіпр. Найкращий показник у Німеччині – лише один банк з 25 не пройшов тест на стрес [17].

Такі тести відкривають для загалу 12 тис. пунктів інформації по банкам, що включають в себе склад капіталу банків, активи, зважені на ризик, прибутки та збитки, піддавання суверенним, кредитним ризикам та сек'юртизації [16].

У цілому комплекс заходів в контексті Базель III суттєво вплине на зміни у параметрів європейського банківського сектора. Грунтуючись на балансових звітах за 2010 р., європейським банкам, щоб впоратися з новими вимогами до 2019 р., при 50% коефіцієнті нерозподіленого прибутку і номінальному річному зростанні балансу у розмірі 3% потрібно буде залучити додатково близько 1,1 трлн. євро капіталу першого рівня, на 1,3 трлн. євро наростити ресурси короткострокової ліквідності і приблизно на 2,3 трлн. євро – довгострокової ліквідності. Це – безпрецедентні завдання, які банківська практика ЄС ще не знала. Потреба в додатковому капіталі зросте до 60% від вартості всього європейського капіталу першого рівня, а розрив ліквідності досягне приблизно 50% від вартості всіх короткострокових ліквідних активів [4, с. 185–186].

Варто зазначити, що хоча в межах ЄС діє Європейська система центральних банків, формується Європейська система фінансового нагляду, однак функції по здійсненні банківського нагляду безпосередньо

покладені на компетентні органи країн-учасниць. Кожна держава у межах ЄС прагне до якнайбільш ефективного регулювання діяльності свого внутрішнього банківського ринку та, зокрема, діяльності материнських ТНБ. Так, серед пріоритетних заходів антикризового управління країн – членів ЄС, а саме держав з найбільшими ТНБ у світі (Німеччини, Франції, Великобританії), важливо відмітити стабілізацію банківської системи, допомогу фінансовим установам та контроль за грошовими коштами банків [2, с. 5].

Німеччина, чия економіка є найбільшою у межах ЄС, значну увагу приділяє регулюванню діяльності німецьких ТНБ. Серед найбільших ТНБ варто виділити два найбільших – це Deutsche Bank та Commerzbank.

Під час фінансової кризи початку 2007 – 2008 рр. дії Німеччини по виходу з кризи були погоджені на зустрічі країн G-8 та включали пакет заходів щодо попередження фінансової кризи та врятування діяльності ТНБ:

1) забезпечення чесної конкуренції;

2) заснування фонду стабілізації фінансового ринку, за який Німецька Федерація несе відповідальність. Кошти фонду поповнюються шляхом випуску боргових зобов'язань на суму до 100 млрд. дол. США;

3) забезпечення ліквідності фондів грошового ринку;

4) участь федеральних штатів Німеччини у забезпеченні фінансової стабільності держави у цілому.

2013–2014 рр. стали періодом переосмислення банківського регулювання у розвинених країнах. Німеччина не стала виключенням, адже в країні було посилено регулювання фінансових ринків, банківського сектору та діяльності ТНБ зокрема. Німеччина прийняла близько 30 законів, які мали на меті посилення регулювання фінансових ринків, які фінансові експерти назвали «новою конституцією для банків». Ці закони передбачають більш жорстке регулювання акціонерного капіталу банків; створення «банківського плану»; штрафування ради директорів банків; сегрегація високоризикованого бізнесу від щоденних банківських операцій. Важливими аспектами стали зменшення ризику від «системно важливих банків» та табу на надмірні бонуси топ-менеджменту банків [18].

Що стосується Франції, то французькі ТНБ відіграють не менш важливу роль на глобальній банківській арені, ніж банки Німеччини: Credit Agricole Group, BNP Paribas, Societe Generale та Groupe BPCE входять до топ-20 банків світу за обсягом активів у 2014 р.

Дієве регулювання ТНБ Франції мало ключове значення у період світової фінансово-економічної кризи, адже станом на 2008 р. більше 400 тис. людей працювало у банківській сфері, а ще 200 тис. працівників мали непрямий зв'язок з цією сферою, роблячи її третім найбільшим роботодавцем країни. Саме тому було зроблено усе можливе, аби попередити банкрутство та погіршення функціонування ТНБ Франції, а отже, значно було посилене регулювання банків:

1) зміцнення законодавчої бази Франції у галузі регулювання ТНБ (Французький Акт банківського та фінансового регулювання, Закон про розподіл та регулювання банківських операцій) [19];

2) створення нових органів та розширення повноважень існуючих органів з метою посилення регулювання банків у цілому та ТНБ (створено орган пруденційного нагляду, Раду фінансового регулювання та систематичного ризику);

3) фінансові заходи, спрямовані на регулювання та стабілізацію діяльності ТНБ: інтервенційні збори з клієнтів; запровадження податку на фінансові послуги [19];

4) проведення оцінки якості активів та стрес-тестувань ТНБ; моніторинг за кредитними рейтинговими агентствами, посилення регулювання цих агентств;

5) повна мобілізація банків Франції задля недопущення кризи у країні: шість найбільших банків Франції станом на 2008 р. підвищили свій потенціал фінансування економіки, випустивши субординовані боргові цінні папери, які включили у капітал першого рівня у відповідності з пруденційними вимогами (табл. 3). Таким чином, банки Франції змогли відновити свої готівкові запаси та продовжили виконувати свою роль, яка полягає у фінансуванні економіки.

Таблиця 3
Обсяг випущених цінних паперів банками Франції, 2008 р.

Назва банку	Сума, яка покрита випущеними цінними паперами, млрд. євро
Banques Populaires	0,95
BNPP	2,55
Caisses d'epargne	1,1
Credit Agricole	3,0
Credit Mutuel	1,2
Societe General	1,7
Усього	10,5

Джерело: [19]

На противагу країнам Єврозони Великобританія проводить політику щодо регулювання ТНБ, яка більше подібна до американської за прийнятими рішеннями та заходами, ніж до європейської. Це пояснюється тим, що економіка Великобританії «знаходиться у кореляції» до економіки США, оскільки вона є третім за розміром кредитором США (після КНР та Японії) та тримає американські зобов'язання у сумі 272,1 млрд. дол. США. Це означає, що фінансова система Великобританії фактично є інтегрованою до американської фінансової системи, а тому будь-які кризові прояви у США можуть просто паралізувати економіку цієї держави. Від регулятивних норм решти країн ЄС Великобританія відрізняється більш жорсткими заходами щодо регулювання ТНБ – тут відсутні виключення з загальних правил для окремих категорій фінансових чи банківських установ, що дуже поширено у країнах ЄС, також спостерігаються вищі вимоги до капіталу та активів, зважених на ризик, ніж рекомендовані за Базель III [12, с. 8].

Уряд Великобританії запропонував свій план по виходу з економічної кризи, згідно з яким для стабілізації фінансових інститутів і відновлення нормального функціонування банків країни уряд викупив контрольний пакет акцій найбільшого британського банку RBS в обсязі 70% (Королівський банк Шотландії), а також виступив акціонером банку Lloyds, придбавши 65% акцій цього банку [8, с. 26]. Крім того, бюджетні кошти Великобританії в значних обсягах спрямовувалися на відновлення стійкості таких фінансових установ, як Northern Rock, HBOS і Bradford & Bingley [9, с. 15].

Пакет державної підтримки банків Великобританії, прийнятий урядом країни на початку жовтня 2008 р. у розмірі 50 млрд. фунтів стерлінгів, перед-

бачав чіткі заходи щодо корпоративного управління у проблемних банках. У лютому 2009 р. у Великобританії було прийнято закон «Про банківську діяльність», який являв собою комплекс ініціативних рішень щодо формування принципів банківського регулювання та корпоративного управління в банках в умовах кризи [6, с. 122–123].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи моделі регулювання діяльності ТНБ у межах Європейського союзу, можна зробити наступні висновки:

1) ТНБ країн ЄС займають провідне місце на світовому ринку банківських послуг за кількістю активів, капіталів, філій та відділень по всьому світу, майже половина ТНБ ЄС на сьогоднішній день входить до 50 найбільших банків світу за обсягами активів, а отже, має вирішальний вплив на глобальну фінансову стабільність у світі, оскільки криза національного фінансового ринку як результат нестабільності в певній країні може викликати «трансграничну передачу фінансового падіння» по всьому світу;

2) світова фінансова криза початку 2007 – 2010 рр. багато в чому сприяла зміні світогляду регуляторів фінансового ринку щодо можливості фінансової системи самостійно, без державного втручання опиратись кризовим явищам та відновлюватись після них. На базі ЄЦБ створюється єдиний наглядовий механізм, який є першим кроком до створення Європейського банківського союзу, що контролюватиме політику усіх банків Єврозони, та виступає важливою частиною антикризового плану країн ЄС;

3) серед основних умов посилення ефективного банківського регулювання у Німеччині, Франції та Великобританії варто виділити стабілізацію банківської системи, допомогу фінансовим установам та контроль за грошовими коштами банків. Ключовими заходами у сфері посилення регулювання ТНБ на основі досвіду цих країн є наступні:

- створення нових органів та розширення повноважень існуючих органів з метою посилення регулювання банків в цілому та ТНБ зокрема;

- посилення вимог до регулятивного капіталу, дотримання нормативів ліквідності та показників левериджу, створення захисту проти циклічних буферів, покращення якості структури власного капіталу ТНБ;

- створення «банківського плану», тобто річного звіту, у якому банк має показати, як саме він буде реагувати у випадку банкрутства;

- сегрегація високоризикованого бізнесу від щоденних банківських операцій;

- пріоритетне значення надається покращенню корпоративного управління у ТНБ країн ЄС;

- кооперація з іншими країнами світу (США, КНР) у рамках посилення регулювання банківської діяльності та ін.

Поки що не можна однозначно судити про ефективність екстрених заходів для нейтралізації наслідків глобальної фінансової кризи, проте можна стверджувати, що країни ЄС активно імплементують нові та посилюють існуючі методи регулювання своїх

ТНБ, аби попередити виникнення наступної фінансової кризи глобального масштабу. Постійне нарощення кризових тенденцій у світовій економіці та необхідність пошуку оптимальної системи банківського регулювання та нагляду як на національному, так і наднаціональному рівнях не дозволяють зупинитися на досягнутому і вимагають глибокого вивчення даної проблематики та подальшої розробки підходів до ефективного регулювання транснаціональних банків як у межах ЄС, так і в інших країнах світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балдич Н. Інституційні основи європейської системи регулювання та нагляду за фінансовими ринками / Н. Балдич // Вісник Національної академії державного управління. – 2012. – № 4. – С. 148–155.
2. Буряк О.П. Антикризова політика провідних країн ЄС: уроки для України / О.П. Буряк // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2013. – № 3. – С. 4–7.
3. Гойванюк М.П. Досвід регулювання банківської діяльності в країнах ЄС / М.П. Гойванюк // Фінанси, облік та аудит. – 2012. – № 19. – С. 30–39.
4. Іваній К.О. Вплив Базеля III на формування бізнес-стратегії європейських банків / К.О. Іваній // Економічний форум. – 2014. – № 2. – С. 184–189.
5. Калініченко Л.Л. Глобалізація банківської діяльності та її вплив на банківську систему України / Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. – Вип. 43. – С. 77–83.
6. Костюк О.М. Британський досвід покращення корпоративного управління в банках в умовах кризи / [О.М. Костюк, О.В. Костюк, Я.І. Мозговий] // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 119–126.
7. Рудік Н.Д. Банківський союз ЄС: ключові елементи та повноваження / Н.Д. Рудік // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2014. – Вип. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Patp_2014_1_5.pdf.
8. Сисоєва Л.Ю. Європейський досвід державної підтримки банків в умовах фінансової кризи / Л.Ю. Сисоєва // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 47. – С. 23–27.
9. Циганов С. Заходи державної підтримки банківських систем в економічно розвинутих країнах під час фінансової кризи / С. Циганов, К. Олексенко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 1. – С. 12–19.
10. Шапран Н.С. Реформування системи фінансового нагляду в ЄС / Н.С. Шапран // Фінанси, облік та аудит. – 2013. – № 1(21). – С. 164–170.
11. Giles Williams. Evolving Banking Regulation / Giles Williams, Jim Low, Simon Topping // KPMG, EMA Edition. – 2013. – 48 p.
12. Laurens F. UK banking regulatory and market framework: post-crisis reform / Laurens Francois // Swiss Management Centre (SMC) University. – 2012. – 19 p.
13. Schildbach Jan. Banking & regulatory trends in Europe / Jan Schildbach // Deutsche Bank Research. – 2014. – 26 p.
14. Сайт Banks daily.com. Global Banking Directory (since 2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.banksdaily.com>.
15. Сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu>.
16. Сайт Європейської банківської організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.europa.eu>.
17. Сайт CNN [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cnn.com>.
18. Сайт DW.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.com/en>.
19. Сайт Федерації банків Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fbf.fr/en>.